

Data

Autor

11.03.2020

Rafał Trzeciakowski

Podatek cukrowy to podatek od biednych

- Rządowy projekt dodatkowego podatku od napojów słodzonych cukrem i słodzikami, a także zawierających kofeinę i taurynę, został uchwalony przez Sejm głosami Prawa i Sprawiedliwości oraz Lewicy. Teraz oczekuje na dalsze prace w Senacie.
- Do tej pory polscy politycy byli mało zainteresowani problemem spożycia cukru i wciąż promują jego konsumpcję preferencyjną stawką VAT. Cukier pozostaje opodatkowany obniżoną 8% stawką VAT, mimo że rząd PiS wdraża właśnie nową matrycę stawek VAT, zmieniając część z nich. Tegoroczny budżet był oparty o wpływy ze zniesienia limitu 30-krotności składek ZUS. Słusznie z tego zrezygnowano, jednak rząd szuka teraz innych źródeł finansowania zamiast ograniczyć wydatki. Cel podatku cukrowego jest zatem najprawdopodobniej fiskalny i stąd planowane wejście w życie już od 1 lipca 2020 r., w trakcie roku podatkowego, bez względu na pogłębianie problemu niestabilności prawa podatkowego.
- Podatki cukrowe obciążają przede wszystkim najbiedniejszych konsumentów. W istocie są one znacznie bardziej regresywne niż podatek VAT, gdyż biedniejsi nie tylko płacą ich więcej w stosunku do swoich dochodów, ale również więcej w kwotach absolutnych. Dlatego dobrym rozwiązaniem byłoby skupienie się na celu zdrowotnym podatku i przeznaczenie wpływów np. na wzrost kwoty wolnej w podatku PIT. W ten sposób ubożsi konsumenci otrzymaliby bodziec do wyboru napojów nieobciążonych dodatkowym podatkiem, zaś negatywny wpływ na ich sytuację materialną zostałby ograniczony.
- Zapowiedź rządu w sprawie przeznaczenia wpływów z podatku cukrowego na Narodowy Fundusz Zdrowia jest całkowicie niewiarygodna. Dopiero co wprowadzony dodatkowy podatek od najwyższych zarobków, pod nazwą daniny solidarnościowej, miał finansować świadczenia dla niepełnosprawnych z Funduszu Solidarnościowego. Teraz fundusz zajmuje się także finansowaniem obietnic wyborczych PiS, wypłacając tzw. trzynaste emerytury.
- Objęcie podatkiem cukrowym napojów niezawierających cukru, a słodzonych zamiast niego słodzikami, może ograniczyć bodźce prozdrowotne. Badania pokazują, że wpływ spożycia napojów słodzonych słodzikami na masę ciała, w porównaniu ze słodzonymi cukrem i z wodą, jest korzystny bądź neutralny. Takie napoje są bliskimi zamiennikami słodzonych cukrem, więc łatwiej się ich trzymać redukując wagę, niż produktów w ogóle niesłodzonych.
- Podatki cukrowe nie są dobrze uzasadnione. Jakkolwiek ograniczają konsumpcję napojów słodzonych, to niejasne pozostaje, na jakie produkty przerzucają się konsumenci i jaki jest ostateczny wpływ na ich zdrowie. Otyłość wynika głównie z czynników niezależnych od napojów słodzonych, takich jak brak ruchu, rosnąca dostępność jedzenia czy problemy zdrowotne.

Rządowy projekt¹, po uchwaleniu w Sejmie głosami Prawa i Sprawiedliwości oraz Lewicy, przewiduje że podatek cukrowy w przeliczeniu na litr napoju będzie się składał z:

- opłaty stałej 50 gr dla napoju zawierającego cukry lub słodzik;
- opłaty zmiennej 5 gr za każdy gram cukrów (bez słodzików) powyżej 5 g na 100 ml napoju (Coca Cola ma 10,6 g²);
- opłaty dodatkowej 10 gr dla napoju zawierającego kofeinę lub taurynę;
- ale nie więcej niż 1 zł 20 gr.

Rząd szacuje wpływy z tytułu podatku cukrowego na ok. 3 mld zł rocznie (w przypadku obowiązywania przez cały rok, zatem w 2020 roku będą one niższe). Wpływy te mają być przeznaczone w:

- 96,5% na Narodowy Fundusz Zdrowia;
- 3,5% na budżet państwa (koszty poboru podatku).

NFZ z otrzymanych ok. 2,9 mld zł wpływów ma przeznaczać co roku 0,1 mld zł na Fundusz Rozwoju Kultury Fizycznej. Fundusz Rozwoju Kultury Fizycznej i Fundusz Rozwiązywania Problemów Hazardowych mają również otrzymać wpływy z dopłat od gier objętych monopolem państwa, odpowiednio 75% i 1%.

Dodatkowy podatek od napojów słodzonych, gdy mamy już obniżony VAT na cukier?

Do tej pory polscy politycy byli mało zainteresowani problemem spożywania cukru. Cukier pozostaje opodatkowany obniżoną 8% stawką VAT, pomimo że rząd PiS wdraża właśnie nową matrycę stawek VAT, zmieniając część z nich. Ostatnie dane o preferencjach podatkowych Ministerstwa Finansów pokazują, że obniżona stawka VAT na cukier w 2015 roku była warta 0,6 mld zł³. W zeszłym roku, w ramach zmian matrycy VAT, obniżono np. stawkę VAT na książki elektroniczne do poziomu obowiązującego w przypadku książek drukowanych. Jednocześnie jednak, pomimo obecnie deklarowanych obaw o negatywne skutki konsumpcji cukru, pozostawiono obniżoną stawkę VAT na ten produkt.

Napięta sytuacja tegorocznego budżetu wskazuje na cel fiskalny podatku cukrowego. Projekt tegorocznego budżetu był oparty o wpływy ze zniesienia limitu 30-krotności składek ZUS. Słusznie z tego zrezygnowano, jednak rząd szuka teraz innych źródeł finansowania zamiast ograniczyć wydatki. Cel podatku jest zatem najprawdopodobniej fiskalny i dlatego planowane jest jego wejście w życie już od 1 lipca 2020 r., w trakcie trwania roku podatkowego, bez względu na przewidywalność prawa podatkowego dla przedsiębiorców ani hasła „Konstytucji biznesu”.

¹ Rządowy projekt ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku z promocją prozdrowotnych wyborów konsumentów, druk nr 210, <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=210>

² Coca-Cola Nutritional Information, <https://www.coca-cola.co.uk/drinks/coca-cola/coca-cola>

³ Ministerstwo Finansów, Preferencje podatkowe w Polsce, Nr 7, Stan prawny na 31 grudnia 2015 r., <https://www.podatki.gov.pl/media/1221/preferencje-podatkowe-w-polsce-nr-7.pdf>

Różnicowanie stawek VAT jest szkodliwe i rząd powinien dążyć do ich ujednoczenia, przy jednoczesnym skompensowaniu ewentualnych strat najbiedniejszym (Bukowski, Morawski i Trzeciakowski, 2016). Funkcjonowanie trzech różnych stawek w zależności od produktu bądź usługi powoduje, że przedsiębiorcy starają się jak najczęściej stosować najniższe stawki VAT, a administracja skarbową jak najwyższe. To siłą rzeczy prowadzi do licznych i kosztownych konfliktów. Jednocześnie różnicowanie stawek VAT jest też bardzo nieefektywnym sposobem redystrybucji, ponieważ większość korzyści z preferencyjnych stawek trafia do najbogatszych gospodarstw domowych.

Podatek cukrowy w proponowanej formie to podatek od najbiedniejszych

Podatki cukrowe najbardziej obciążają najbiedniejszych – nie tylko w stosunku do ich dochodów, ale i absolutnie. Podatek VAT często krytykuje się za to, że jest regresywny w stosunku do dochodów. Nie jest jednak regresywny w stosunku do konsumpcji ani pod względem absolutnej kwoty płaconego podatku. Podatki cukrowe natomiast takie są. Allcott, Lockwood i Taubinsky (2019b) wskazują, że amerykańskie gospodarstwa domowe o dochodach do 25 tys. dolarów rocznie konsumują przeciętnie 200 kalorii napojów słodzonych cukrem dziennie, podczas gdy te o dochodach powyżej 75 tys. dolarów rocznie konsumują tylko 117 takich kalorii dziennie. Muller, Lacroix, Lusk i Ruffieux (2017) przeprowadzili we Francji eksperyment na kobietach o bardzo niskich i średnich dochodach pokazując, że dodatkowe opodatkowanie niezdrowej żywności podnosi bardziej ceny dla biedniejszych, ponieważ ich diety są mniej zdrowe i słabiej reagują na zmiany cen. Przegląd literatury w Wright, Smith i Hellowell (2017) znajduje 27 badań pokazujących, że podatki od napojów słodzonych cukrem są regresywne.

Nie przekonuje nas argumentacja części badaczy, że skoro konsumpcja napojów słodzonych wśród najbiedniejszych jest największa, to osiągają z tytułu podatku największe korzyści zdrowotne i regresywność podatku nie ma znaczenia (Allcott et al., 2019b). Po pierwsze, jest to uzasadnianie empirycznego faktu regresywności podatków cukrowych przez czysto teoretyczne i niepewne korzyści zdrowotne, które miałyby te podatki przynosić. Po drugie, naszym zdaniem przeznaczając wszystkie wpływy z podatku cukrowego na podniesienie kwoty wolnej w podatku PIT, można znacząco ograniczyć problem regresywności przy zachowaniu bodźców prozdrowotnych.

Przeznaczenie wpływów z podatku cukrowego na wzrost kwoty wolnej w podatku PIT ograniczyłoby straty najbiedniejszych, przy zachowaniu bodźców prozdrowotnych. Wprowadzając podatek cukrowy stworzymy bodziec do wyboru innych napojów (co ekonomiści nazywają efektem substytucyjnym), ale przeznaczając wpływy na wzrost kwoty wolnej w podatku PIT ograniczymy straty dochodów gospodarstw domowych (czyli efekt dochodowy). Podobne rozwiązanie proponuje Cawley (2012, 2015), zwracając uwagę, że podobnie robi część amerykańskich stanów poprzez negatywny podatek dochodowy.

Zapowiedź przeznaczenia wpływów z podatku cukrowego na Narodowy Fundusz Zdrowia jest zupełnie niewiarygodna. Pozwoliłoby to rządowi obniżyć inne dopłaty z budżetu do NFZ, o ile nie przeznaczyłby wpływów z podatku cukrowego na zupełnie inny cel. Dopiero co

wprowadzony dodatkowy podatek od najwyższych zarobków, pod nazwą daniny solidarnościowej, miał finansować świadczenia dla niepełnosprawnych z Funduszu Solidarnościowego. PiS zmieniło jednak ustawę i teraz fundusz zajmuje się też finansowaniem obietnic wyborczych PiS, wypłacając tzw. trzynaste emerytury.

Obciążenie słodzików podatkiem cukrowym może ograniczyć bodźce prozdrowotne

Napoje słodzone słodzikami miałyby być obciążone opłatą stałą podatku cukrowego, ale już nie opłatą zmienną. Dodatkowy podatek od napojów słodzonych słodzikami wyniósłby zatem 50 gr za 1 litr napoju. To ograniczyłoby różnicę pomiędzy dodatkowym podatkiem od napojów słodzonych cukrem i słodzikami do pomiędzy 0 a 70 gr. Taka konstrukcja osłabiłaby bodziec konsumentów do wyboru tego samego napoju bez cukru, ale słodzonego słodzikiem.

Badania pokazują, że zamiana napojów słodzonych cukrem na słodzone bezkalorycznymi słodzikami prowadzi do spadku masy ciała lub jest dla niej neutralna. Autorzy projektu ustawy argumentują, że „słodkie napoje wzmagają apetyt, co w konsekwencji powoduje niekontrolowany wzrost masy ciała, prowadzący do rozwoju nadwagi i otyłości”. Nie przedstawiają jednak na to dowodów. Napoje słodzone słodzikami są bliskimi zamiennikami napojów słodzonych cukrem (Allcott, Lockwood i Taubinsky, 2019a), zatem zastąpienie cukru słodzikiem powinno być najprostszym sposobem ograniczenia kalorii i łatwiejszym do utrzymania, niż zastąpienie produktami w ogóle niesłodzonymi. Niedawne, szeroko cytowane i opublikowane w bardzo dobrych czasopismach naukowych meta-analizy randomizowanych badań kontrolowanych wskazują, że wpływ spożycia niskokalorycznych słodzików na masę ciała, w porównaniu ze słodzonymi cukrem i z wodą, jest korzystny bądź neutralny (Miller, i Perez, 2014; Rogers, Hogenkamp, De Graaf et al., 2016; Azad, Abou-Setta, Chauhan et al., 2017). Występują oczywiście jednak różnice pomiędzy różnymi rodzajami słodzików (Higgins i Mattes, 2019).

Podatki cukrowe ograniczają spożycie napojów słodzonych, ale czy poprawiają zdrowie?

Spożycie napojów słodzonych cukrem przyczynia się do wzrostu otyłości, ale to jeden z wielu czynników i nie jest oczywiste, jak bardzo ważny. Otyłość wynika głównie z czynników niezależnych od napojów słodzonych, takich jak brak ruchu, rosnąca dostępność jedzenia czy problemy zdrowotne. Dlatego ich szkodliwość jest znacznie mniej wyraźna niż np. papierosów. Szeroko cytowana i opublikowana w bardzo dobrym czasopiśmie naukowym, meta-analiza randomizowanych badań kontrolowanych i przeglądów badań, Mattes et al. (2011), stwierdza brak konkluzyjnych dowodów, że spożycie napojów słodzonych cukrem i kalorycznymi słodzikami szczególnie przyczyniło się do otyłości ani że ograniczenie ich spożycia ograniczy poziom wskaźników wagi ciała BMI. Inna, jeszcze szerzej cytowana i opublikowana w równie dobrym czasopiśmie naukowym meta-analiza randomizowanych badań kontrolowanych i generalnie mniej wiarygodnych badań kortowych, Malik, Pan, Willett i Hu (2013), jednak się z tym nie zgadza i szczególnie zauważa, że konsumpcja napojów słodzonych cukrem przyczynia się do wzrostu wagi dzieci i dorosłych.

Efekty zdrowotne podatków cukrowych pozostają niejasne. Podatki cukrowe wydają się skutecznie ograniczać konsumpcję napojów słodzonych cukrem, przynajmniej wśród dzieci (Vargas-Garcia, Evans, Prestwich et al., 2017). Trudno jednak skonstruować randomizowane badanie kontrolowane, które by pokazywało wpływ takich podatków na wskaźnik wagi ciała BMI czy wagę. Dlatego korzyści zdrowotne wynikające z podatków cukrowych są w znacznej mierze teoretyczne. Poza napojami słodzonymi słodzikami nie wiadomo, na jakie produkty przerzucają się konsumenci, którzy ograniczają spożycie napojów słodzonych cukrem (Allcott et al., 2019b). Gdyby zwiększali konsumpcję cukrów stałych czy napojów alkoholowych zawierających cukier, które to kategorie nie mają w Polsce zostać objęte podatkiem cukrowym, to efekty mogłyby być żadne czy nawet szkodliwe.

Jeżeli naprawdę chcemy wykorzystać przymus fiskalny do skłonienia ludzi do ograniczenia swojej wagi, prawdopodobnie wymagałoby to podjęcia bardziej radykalnych i niepopularnych środków. Słabością podatków cukrowych w ograniczaniu otyłości jest fakt, że obejmują tylko wybrane kategorie produktów, podczas gdy kalorie czerpać można z wielu źródeł. Opodatkowanie kalorii byłoby jednak skomplikowane i niekoniecznie sprawiedliwe z perspektywy osób, które potrzebują więcej kalorii, np. ze względu na uprawianie sportu lub są zwyczajnie ubogie, a jedzenie stanowi ważny składnik ich budżetu. Dlatego, zamiast opodatkowywać „nakłady” prowadzące do otyłości, moglibyśmy opodatkować „wyniki”, czyli niekorzystne wskaźniki masy ciała BMI. Albo stworzyć ulgę podatkową za ich korzystne wartości. Ten pomysł byłby regresywny fiskalnie, ale to tak samo jak podatki cukrowe. Oznaczałby też piętnowanie osób otyłych, ale to znowu tak samo jak podatki cukrowe. Byłby też niesprawiedliwy dla osób, które z powodów zdrowotnych czy genetycznych nie mogą schudnąć, ale w takim razie podatek cukrowy również im nie pomoże. Jeżeli te rozważania wydają się absurdalne, to może być znak, że politycy nadmiernie starają się ingerować w osobiste wybory obywateli.

Forum Obywatelskiego Rozwoju, we współpracy z innymi europejskimi liberalnymi think-tankami, publikuje co roku Nanny State Index⁴, czyli indeks, który pokazuje do jakiego stopnia poszczególne państwa członkowskie Unii Europejskiej ingerują w osobiste wybory swoich obywateli. Podatki cukrowe są jedną z form tych interwencji – naszym zdaniem przesadzoną. Sens podobnych rozwiązań widzimy wtedy i tylko wtedy, jeżeli zastąpiłyby inne, wyraźnie bardziej szkodliwe podatki, np. od pracy czy kapitału.

⁴ Tatała, M. (2019), Komunikat FOR 17/2019: Alkohol, papierosy, jedzenie i napoje – Polska bardziej restrykcyjna niż Niemcy i Czechy, Forum Obywatelskiego Rozwoju <https://for.org.pl/pl/a/6769,komunikat-for-17/2019-alkohol-papierosy-jedzenie-i-napoje-polska-bardziej-restrykcyjna-niz-niemcy-i-czechy>; The Nanny State Index 2019 <http://nannystateindex.org/>

Podsumowanie

Z powyższej analizy wypływają cztery istotne wnioski.

Po pierwsze, dziwi fakt, że rząd PiS proponuje wprowadzenie dodatkowego podatku od napojów słodzonych w momencie, kiedy funkcjonuje obniżona stawka podatku VAT na cukier – to ona powinna być w pierwszej kolejności zniesiona jako nieuzasadniona.

Po drugie, planowane wejście w życie podatku cukrowego od 1 lipca 2020 r., w trakcie trwania roku podatkowego, tworzy niepewność i pogłębia problem niestabilności prawa podatkowego. Ewentualne wejście w życie podatku powinno zostać opóźnione przynajmniej do przyszłego roku.

Po trzecie, badania konsekwentnie pokazują, że podatki cukrowe są wyjątkowo regresywne w stosunku do najbiedniejszych. Dlatego wpływy z podatku cukrowego powinny w całości zostać przeznaczone na wzrost kwoty wolnej w podatku PIT, aby ten negatywny wpływ ograniczyć.

Po czwarte, obciążenie proponowanym podatkiem cukrowym również napojów słodzonych słodzikami nie znajduje jasnego potwierdzenia w badaniach naukowych i może utrudnić odchodzenie od napojów słodzonych cukrem.

Po piąte, podatki cukrowe ograniczają konsumpcję napojów słodzonych, ale brak jasnych dowodów, że hamują wzrost otyłości. Jednocześnie naszym zdaniem nadmiernie ingerują w osobiste wybory obywateli.

Literatura

Allcott, H., Lockwood, B. B., & Taubinsky, D. (2019a). Regressive sin taxes, with an application to the optimal soda tax. *The Quarterly Journal of Economics*, 134(3), 1557-1626.

Allcott, H., Lockwood, B. B., & Taubinsky, D. (2019b). Should we tax sugar-sweetened beverages? An overview of theory and evidence. *Journal of Economic Perspectives*, 33(3), 202-27.

Azad, M.B., Abou-Setta, A.M., Chauhan, B.F., Rabbani, R., Lys, J., Copstein, L., Mann, A., Jeyaraman, M.M., Reid, A.E., Fiander, M., MacKay, D.S., McGavock, J., Wicklow, B., & Zarychanski, R. (2017). Nonnutritive sweeteners and cardiometabolic health: a systematic review and meta-analysis of randomized controlled trials and prospective cohort studies. *Canadian Medical Association Journal*, 189(28), E929-E939.

Bukowski, M., Morawski, I., Trzeciakowski, R. (2016), Zrozumiały i prosty VAT, WiseEuropa, <http://wise-europa.eu/2016/04/28/zrozumialy-i-prosty-vat/>

Higgins, K. A., & Mattes, R. D. (2019). A randomized controlled trial contrasting the effects of 4 low-calorie sweeteners and sucrose on body weight in adults with overweight or obesity. *The American journal of clinical nutrition*, 109(5), 1288-1301.

Malik, V. S., Pan, A., Willett, W. C., & Hu, F. B. (2013). Sugar-sweetened beverages and weight gain in children and adults: a systematic review and meta-analysis. *The American journal of clinical nutrition*, 98(4), 1084-1102.

Mattes, R. D., Shikany, J. M., Kaiser, K. A., & Allison, D. B. (2011). Nutritively sweetened beverage consumption and body weight: a systematic review and meta-analysis of randomized experiments. *Obesity Reviews*, 12(5), 346-365.

Miller, P. E., & Perez, V. (2014). Low-calorie sweeteners and body weight and composition: a meta-analysis of randomized controlled trials and prospective cohort studies. *The American Journal of Clinical Nutrition*, 100(3), 765-777.

Muller, L., Lacroix, A., Lusk, J. L., & Ruffieux, B. (2017). Distributional impacts of fat taxes and thin subsidies. *The Economic Journal*, 127(604), 2066-2092.

Pan, A., & Hu, F. B. (2011). Effects of carbohydrates on satiety: differences between liquid and solid food. *Current Opinion in Clinical Nutrition & Metabolic Care*, 14(4), 385-390.

Rogers, P.J., Hogenkamp, P.S., De Graaf, C., Higgs, S., Lluch, A., Ness, A.R., Penfold, C., Perry, R., Putz, P., Yeomans M.R. & Mela, D.J. (2016). Does low-energy sweetener consumption affect energy intake and body weight? A systematic review, including meta-analyses, of the evidence from human and animal studies. *International Journal of Obesity*, 40(3), 381.

Vargas-Garcia, E. J., Evans, C. E. L., Prestwich, A., Sykes-Muskett, B. J., Hooson, J., & Cade, J. E. (2017). Interventions to reduce consumption of sugar-sweetened beverages or increase water intake: evidence from a systematic review and meta-analysis. *Obesity Reviews*, 18(11), 1350-1363.

Wright, A., Smith, K. E., & Hellowell, M. (2017). Policy lessons from health taxes: a systematic review of empirical studies. *BMC public health*, 17(1), 583.

Forum Obywatelskiego Rozwoju

FOR zostało założone w 2007 roku przez prof. Leszka Balcerowicza, aby skutecznie chronić wolność oraz promować prawdę i zdrowy rozsądek w dyskursie publicznym. Naszym celem jest zmiana świadomości Polaków oraz obowiązującego i planowanego prawa w kierunku wolnościowym.

FOR realizuje swoje cele poprzez organizację debat oraz publikację raportów i analiz podejmujących ważne tematy społeczno-gospodarcze, a w szczególności: stan finansów publicznych, sytuację na rynku pracy, wolność gospodarczą, wymiar sprawiedliwości i tworzenie prawa. Z inicjatywy FOR w centrum Warszawy i w Internecie został uruchomiony licznik długu publicznego, który zwraca uwagę na problem rosnącego zadłużenia państwa. Działania FOR to także projekty z zakresu edukacji ekonomicznej oraz udział w kampaniach na rzecz zwiększania frekwencji wyborczej.

Wspieraj nas!

Zdrowy rozsądek oraz wolnościowy punkt widzenia nie obronią się same. Potrzebują zaplanowanego, wytężonego, skutecznego wysiłku oraz Twojego wsparcia.

Jeśli jest Ci bliski porządek społeczny szanujący wolność i obawiasz się nierozsądnych decyzji polityków udających na Twój koszt Świętych Mikołajów, wesprzyj finansowo nasze działania.

Wyślij przelew na konto FOR (w PLN): 68 1090 1883 0000 0001 0689 0629

W sprawie darowizn możesz się skontaktować:

Patrycja Satora, dyrektor ds. rozwoju FOR

Tel. 500 494 173

patrycja.satora@for.org.pl

Już dziś pomóż nam chronić wolność – obdarz nas swoim wsparciem i zaufaniem.

Wyślij przelew na konto FOR (w PLN): 68 1090 1883 0000 0001 0689 0629

KONTAKT DO AUTORA

Rafał Trzeciakowski

Ekonomista FOR

e-mail: rafal.trzeciakowski@for.org.pl

Fundacja Forum Obywatelskiego Rozwoju – FOR

ul. Ignacego Krasickiego 9A ☎ 02-628 Warszawa ☎ tel. 22 628 85 11

e-mail: info@for.org.pl ☎ www.for.org.pl

[f/FundacjaFOR](https://www.facebook.com/FundacjaFOR) ☎ [@FundacjaFOR](https://twitter.com/FundacjaFOR)